

Л.М. Михайлець,
аспірант кафедри української мови,
старший викладач кафедри іноземних мов
ХарПІ НАДУ

МОВА І СУСПІЛЬСТВО (ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ)

Розглянуто питання соціального функціонування мови, етапи розвитку мовознавства, поняття “соціолінгвістика”, понятійний апарат і сутнісні характеристики соціолінгвістики. Проаналізовано її зв’язок з іншими науками та суспільством.

Ключові слова: соціальне функціонування мови, соціолінгвістика, понятійний апарат.

Мета даної роботи – розглянути питання взаємозв’язку мови й суспільства, сутність поняття “соціолінгвістика” в контексті загального мовознавства та філософії, основні категорії, процес виникнення, розвитку та сучасний стан соціолінгвістики.

Сьогодні ніхто не має сумніву в тому, що мова як засіб спілкування виникає і розвивається тільки в суспільстві, “...мова така ж давня, як і свідомість; мова є практична, існуюча і для інших людей і лише тим самим існуюча також і для мене самого, дійсна свідомість, і, подібно до свідомості, мова виникає лише з потреби, з настійної необхідності спілкування з іншими людьми...” [1, с. 28]. Таким чином, мову розуміємо як засіб самовизначення нації, культури, як засіб самодетермінації людини. Разом з тим існування людини в національній культурі нерозривно пов’язане з певною мовною системою як механізмом збереження і трансляції культурних символів, так і мовною системою як засобом і метою культурного діалогу. Отже, мова – явище соціальне. Тому з самого початку виникнення науки про мову лінгвістів цікавила проблема зв’язку мови і суспільства. У будь-якому суспільстві мова є засобом накопичення, зберігання і передачі набутих знань. Тому суспільство та соціальні, економічні, культурні зміни, що в ньому відбуваються, тим або іншим чином впливають на різні рівні мови. Тією ж мірою і мова впливає на суспільство. Літературно оброблена форма будь-якої мови, стабілізація норм її вживання значно впливають на сферу побутового спілкування, сприяють

підвищенню культурного рівня носіїв тієї чи іншої мови, призводить до поступового стирання діалектних відмінностей. У свою чергу, нові слова і словосполучення, нові значення слів, які відбивають нові поняття, що з'явилися в суспільстві, допомагають людям краще усвідомити навколишній їх світ, точніше передавати свої думки. Тому проблеми взаємозв'язку мови і суспільства привертати увагу і викликали інтерес не тільки фахівців у галузі лінгвістики, а й фахівців у галузі соціології, психології, філософії.

Соціальний феномен спілкування привертав увагу античних мислителів Арістотеля, Платона, Сократа, західних філософів М. Бубера, Ю. Хабермаса, К. Ясперса й сучасних учених В. Князева, І. Надольного, Л. Ситниченко; специфіку спілкування досліджували психолог Л. Виготський, педагог В. Сухомлинський; системне спілкування як соціокомунікацію розглядали Е. Лібанова, О. Палій, В. Скуратівський. Фундамент безпосередньо соціолінгвістичних досліджень було закладено у працях радянських учених В. Виноградова, В. Жирмунського, Р. Шор, Є. Поливанова, американського етнолінгвіста Е. Сепіра, німецького вченого Т. Фрінгса, представників празької школи В. Матезіуса, Б. Гавранека та багатьох інших, які ще на початку ХХ ст. вивчали мову як соціальне явище.

Ступінь інтересу й уваги до мови була різною в різні періоди часу. Стародавній етап (Стародавня Греція та Індія) характеризувався пануванням *логічного напрямку*. Аналіз мови – лише допоміжний засіб логіки; мова розглядається як засіб формування та висловлювання думки. Діалог Платона “Кратил” вважається першим спеціальним твором з мовознавства в європейській науці, який містить певну систему уявлень про перетворення ідеї в текст. Платон стверджував, що сутності речей віддзеркалюються в суб'єктивній людській свідомості різними сторонами і відповідно різними іменами.

Давньоіндійський граматик Паніні (V – IV ст. до н.е.), на відміну від Платона і Арістотеля, які побудували загальнофілософські системи поглядів, розглядав мову в самій собі і для себе, до того ж головним чином у

формальному відношенні, без системи семантики. Його нормативна граматики вичерпно описує фонетику, морфологію, словотворення та елементи синтаксису давньоіндійської мови. Паніні вперше і лінгвістично точно запровадив поняття кореня, афікса, основи слова і поняття виникнення словоформ; він був першим, хто почав користуватися умовною символічною мовою опису. Як взірць системного опису мови, граматики Паніні перевершує античні граматики, які ще не містять ідеї розкладання слів.

Стоїки (III-II ст. до н.е.) послідовно здійснювали “підхід від висловлювання”. Вони вперше відкрили, що у висловлювання є два предмети – по-перше, річ, об’єкт реального світу (в нашому розумінні – “денотат”, “значення”); по-друге, певна специфічна, розумова сутність (у нашому розумінні – “смысл”, “сигніфікат”).

У кінці XVIII ст. з’являється *порівняльно-історичний напрям*. Його основні принципи такі: 1) кожна мова має свої властивості, які відрізняють її від інших мов; 2) ці властивості пізнаються в порівнянні; 3) порівняння мов знаходить у деяких з них спорідненість – походження із спільного джерела; 4) відмінність споріднених мов може бути пояснена тільки їх безперервною історичною зміною, що визнається найважливішою властивістю будь-якої мови; 5) під час історичних змін звуки змінюються швидше, ніж інші елементи, їх перетворення в межах однієї сім’ї мов закономірні і можуть бути чітко сформульовані; 6) на основі головних елементів мови можна реконструювати в загальних рисах схему попередньої загальної мови.

У межах порівняльно-історичного напрямку формується *психологічний напрямок*. Одним з його представників був видатний український і російський учений О. Потебня. Згідно з його концепцією дослідження мови відкриває єдині принципи усвідомлення людиною об’єктивного світу в самій мові, психіці, мисленні і художній творчості. Мислення еволюціонує в тісному зв’язку з мовою за певними семантичними закономірностями.

У XX ст. з’являється *лінгвістичний структуралізм* у межах загальної течії структуралізму. Основні принципи цього напрямку: 1) істинною і

основною реальністю є не окремий факт будь-якої мови, а мова як система; кожний елемент мови існує лише внаслідок його відношень до інших елементів у складі системи; система не складається з елементів, а, навпаки, визначає їх; 2) структуру системи створюють позачасові відношення; відношення в межах системи домінують над елементами; 3) тому можливе позачасове “алгебраїчне” вивчення системи мови, засноване на відношеннях, а не на індивідуальності елементів або їх матеріальності; можливе застосування математичних методів у мовознавстві; 4) мова є системою особливого типу – знакова система, що існує, з одного боку, об’єктивно, поза психікою людини, в міжособистісному спілкуванні людей, з іншого боку – ця система існує й у психіці людей; 5) подібно до мови організуються деякі інші системи, що діють у людських суспільствах, – фольклор, звичаї, ритуали тощо; всі вони можуть вивчатися лінгвістично, зокрема формалізуватися “алгебраїчно”, або в інші способи [1, т. 30, с. 471-473].

У XIX ст. набуває подальшого розвитку *герменевтика*. Засновником її став Ф. Шлейєрмахер, який поставив завдання “вживатися” в текст з метою зрозуміти смисл “краще, ніж сам його автор”. У Дільтея *герменевтика* перетворюється на специфічний метод наук про дух, призначений забезпечити реконструкцію духа культур попередніх епох і “розуміння” суспільних подій, виходячи із суб’єктивних намірів діячів. Розуміння досягається за допомогою граматичного дослідження мови, вивчення історичних реалій і розкриття натяків, сенс яких з часом став незрозумілим; конкретно-психологічних досліджень і розглядання закономірностей форми твору.

У XX ст. *герменевтика* поступово перетворюється на одну з основних методологічних процедур філософії, спочатку в межах екзистенціалізму (Хайдеггер), а потім, власне, у філософській *герменевтиці*. У Г.-Г. Гадамера *герменевтика* набуває функції онтології філософії, оскільки розуміння є формою здійснення суспільного життя. Згідно з поглядами Ю. Хабермаса, чиста *герменевтика* недооцінює існування економічної, політичної, соціальної сфер життя, крім культурної. Він пропонує теорію комунікативної дії (один із

аспектів соціальної філософії). З його точки зору, мова є головним методом комунікації. У результаті комунікативної поведінки складається опосередковане, нормативне середовище, стійкі міжособистісні відносини, особистісні структури тощо.

Ще один напрямок філософії ХХ ст. – *неопозитивізм*, згідно з яким знання про дійсність дається тільки в повсякденному або конкретно-науковому мисленні, а філософія можлива тільки як діяльність з аналізу мови, в якому відбиваються результати цих видів мислення. Філософський аналіз таким чином не розповсюджується на об'єктивну реальність, він повинен обмежуватися лише “даним”, тобто безпосереднім, досвідом або мовою.

З другої половини ХІХ ст. порушуються питання соціальної історії мови, її соціального функціонування і соціально-класової диференціації, розглядаються суспільні функції мов у докласовому суспільстві, характер мовних контактів, проблеми виникнення людської мови у зв'язку з виникненням людського суспільства. Ці проблеми окреслювали коло питань соціальної лінгвістики в широкому аспекті. Філософськими питаннями мови займалися представник філософії життя Вільгельм Дільтей, німецькі філософи Вільгельм Гумбольдт, Фрідріх Шлейєрмахер та ін.

У роботах І. Бодуена де Куртене, Ф. Буслаєва, В. Гумбольдта, А. Мейє, Ф. де Соссюра та багатьох інших мовознавців наголошувалося в основному на тому, що в мові можна виділити соціальну та індивідуальну сторони. “У мовленнєвій діяльності є дві сторони: індивідуальна й соціальна, причому одну не можна зрозуміти без іншої. <...> Вона (мова) є соціальним продуктом, сукупністю необхідних умовностей, що прийняті в колективі, щоб забезпечити реалізацію функціонування здатності до мовленнєвої діяльності, яка існує в кожного носія мови” [9, с. 17]. Упродовж ХІХ ст. увагу мовознавців переважно було привернуто до опису та аналізу мовних фактів, а вивчення специфіки основної функції мови – бути засобом спілкування в суспільстві – залишалося на периферії лінгвістичних досліджень.

У ХХ ст. проблеми соціолінгвістики розглядають представники таких течій, як біхевіоризм, феноменологія, теорія соціальної взаємодії Дж. Міда неопозитивізму (логічний позитивізм, логічний атомізм), структуралізму, герменевтики.

Лінгвістика як наука про мову, її будову, функціонування і розвиток відокремилася від філософії на початку ХІХ ст., коли в неї з'явилися власні методи дослідження, першим серед яких був порівняльно-історичний, який пояснював подібність мов спільністю їх попереднього розвитку. У сучасному світі мовознавство поділяється на часткове (яке вивчає структуру, функціонування і розвиток будь-якої мови) і загальне (яке вивчає мову як загальнолюдський феномен). На іншому ґрунті лінгвістика поділяється на діахронічну (вивчення мови в історичному розвитку, в еволюції) і синхронічну (вивчення мови на певному хронологічному зрізі). Третя опозиція, що представлена в сучасній лінгвістиці, – це протиставлення мовознавства описового (яке відбиває реальне функціонування мови) і нормативного (яке регламентує вживання певних мовних фактів і не радить вживання інших). Четвертий розподіл лінгвістики – на внутрішню (яка досліджує власні закони устрою та функціонування мови) і зовнішню (яка досліджує взаємодію мови з іншими суспільними і природними явищами). До сфери зовнішньої лінгвістики належать психолінгвістика, соціолінгвістика, нейролінгвістика, лінгвокультурологія тощо.

Багато сучасних концепцій лінгвістики стали фактичною основою для оригінальних філософських теорій або беруть початок у конкретних філософських ученнях. Так, теорія лінгвістичної відносності, яку було розроблено американськими лінгвістами Е. Сепіром і Б. Ворфом, трактує мову як своєрідну рамку, через яку людина сприймає дійсність. Основою для такого порівняння були спостереження за структурою мов американських індіанців, докорінно відмінних від мов європейського стандарту. Ці розбіжності, які стосуються зокрема особливостей обліку, періодизації часу, лексичних класифікацій тощо, знаходять відображення і в особливостях поведінки аборигенів.

Остаточний підсумок цих засновків має глобальний характер: мова безпосередньо впливає на діяльність людини. Гіпотеза Сепіра-Ворфа й сьогодні продовжує викликати активні дискусії серед мовознавців. Водночас, гіперболізація або абсолютизація ролі мови у процесі пізнання притаманна різним відгалуженням логічного позитивізму і аналітичної філософії. Широко відомим є постулат Л. Вітгенштейна: “Межі моєї мови визначають межі мого світу”. Багато філософів вбачають у тексті і у відношеннях між його одиницями щось подібне до моделі для систематизації світу культури в його розвитку.

Ще одним відгалуженням у сучасній філософії є загальна семантика (яка найбільш розповсюджена в США). Тут особлива увага приділяється конвенціональному характеру мовного знака. С. Хайякава, один з найяскравіших представників цього напрямку, стверджує, що суспільне життя – це мережа взаємних домовленостей, і її плинність залежить від успішності кооперації за допомогою мови. При цьому визначальним критерієм у класифікації реалій є не об’єктивна істина, а суспільна доцільність і мовний досвід.

Мовознавство ХХ ст. розвивалося під сильним впливом ідей структуралізму. Значну роль у цьому відіграв “Курс загальної лінгвістики” швейцарського мовознавця Фердинанда Соссюра. Він уперше в мовознавстві запропонував розглядати мову як систему (структуру).

Показовим для сучасного етапу розвитку гуманітарних наук є також прагнення об’єднати всі “лінгвістичні” відгалуження філософських досліджень під єдиним іменем філософської герменевтики і філософії мови.

Соціолінгвістика – це наукова дисципліна, яка розвивається на стику мовознавства, соціології, соціальної психології і етнографії і вивчає широкий комплекс проблем, пов’язаних із соціальною природою мови, її суспільними функціями і механізмом впливу соціальних чинників на мову. Соціолінгвістика розглядає такі проблеми: мова і нація, вивчення національної мови як історичної категорії, пов’язаної з формуванням нації; соціальна диференціація мови на всіх рівнях її структури і, зокрема, характер взаємозв’язків між

мовними та соціальними структурами; типологія мовних ситуацій, що характеризуються розподілом соціальних функцій між різними мовами та діалектами, які використовуються цим колективом; закономірності взаємодії мов у різних соціальних умовах; соціальні аспекти двомовності, багатомовності і диглосії, мовлення в контексті соціальної ситуації; мовна політика як одна з форм свідомого впливу суспільства на мову. Деякі з цих проблем (наприклад, “мова і суспільство”) розглядаються і в межах загального мовознавства [6, с. 481-482].

Міждисциплінарний статус соціолінгвістики знаходить відбиття в понятійному апараті, який вона використовує. Так, мовний колектив, який розглядається як вихідне поняття соціологічного аналізу, визначається на ґрунті як соціальних, так і мовних ознак (наявність соціальної взаємодії і єдність мовних ознак). Основні операційні одиниці соціолінгвістичного дослідження – соціологічні перемінні – характеризуються співвідношенням, з одного боку, з певним рівнем мовної структури (фонологічним, морфологічним, синтаксичним, лексико-семантичним), з іншого – з варіюванням соціальної структури або соціальних ситуацій.

Однією з основних проблем, що їх вивчає соціолінгвістика, є проблема соціальної диференціації мови на всіх рівнях її структури і, зокрема, характер взаємозв'язків між мовними і соціальними структурами, які є багатоаспектними і мають опосередкований характер. Структура соціальної диференціації мови багатовимірною і включає як стратифікаційну диференціацію, зумовлену різноманітністю соціальної структури, так і ситуативну диференціацію, обумовлену різноманітністю соціальних ситуацій [3, с. 69].

З цією проблемою тісно пов'язана проблема “мова і нація”, під час вивчення якої соціолінгвістика оперує категорією національної мови, що є соціально-історичною категорією, яка виникає в умовах економічної та політичної концентрації, що характеризує формування націй. Однією з найважливіших функцій, які виконують національні літературні мови, є “використання національної мови як засобу консолідаційних впливів. У період

формування нації кожна національна мова виступає одним з головних засобів консолідації народності в націю, виконуючи функції об'єднання різних етнічних груп одного народу в націю – як у межах одного державного утворення, так і за його межами” [8, с. 31-32]. “Завдяки мові нормально функціонує її організм як політично, так і економічно, і культурно. Мова – найголовніший чинник консолідації нації, її основна ознака... Втрачаючи мову, людина тим самим перестає бути членом мовної, а отже, етнічної спільноти... Рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації: словник – це те, що знає нація про світ, а граматики – це те, що вона про цей світ говорить” [2, с. 275].

Одним з ключових понять соціолінгвістики є поняття мовної ситуації, що визначається як сукупність форм існування мови (мов, регіональних койне (мова спілкування колективу, що розмовляє на споріднених мовах або діалектах. Як койне може використовуватися один із споріднених діалектів або мов, змішаний діалект або мова, нормалізована літературна форма на основі одного або декількох діалектів або мов, архаїчна форма, загальна для всіх діалектів або мов. Утворення та конкретна форма койне зумовлені історичними, географічними, економічними, соціальними та іншими умовами розвитку споріднених діалектів або мов) [1, т. 12, с. 393], територіальних і соціальних діалектів), які обслуговують континуум спілкування в певній етнічній спільноті або адміністративно-територіальному об'єднанні. Виділяються дві групи мовних ситуацій: екzogлосні – сукупності різних мов, і ендоглосні – сукупності підсистем однієї мови. Екzogлосні й ендоглосні ситуації поділяються на збалансовані, якщо їх компоненти функціонально рівнозначні, і незбалансовані, якщо їх компоненти розподілені за різними сферами спілкування і соціальними групами.

Однією з важливих соціолінгвістичних проблем є проблема соціальних аспектів білінгвізму (двомовності) та диглосії (взаємодії різних соціально протипоставлених одна одній підсистем однієї мови). В умовах білінгвізму дві мови співіснують одна з одною в межах одного колективу, який використовує

ці мови в різних комунікативних сферах залежно від соціальної ситуації та інших параметрів комунікативного акта. В умовах диглосії спостерігаються подібні відношення між різними формами існування однієї мови (літературною мовою, койне, діалектами). Соціолінгвістика вивчає використання мови в комунікативних цілях, і, зокрема, мовленнєву поведінку як процес відбору оптимального варіанта для побудови соціально коректного висловлювання. При цьому виявляється сам механізм добору соціально значущих варіантів, установлюються критерії, що знаходяться в основі вибору. Кінцевою метою аналізу є виявлення соціальних норм, які визначають мовленнєву поведінку. За визначенням Фергюсона, диглосія – це “відносно стабільна мовна ситуація, в якій на додаток до наявних мовних діалектів існує особливий, висококодифікований (часто граматично більш складний) різновид, засіб “високої” писемної літератури, або попереднього періоду, або іншої мовної спільноти, який в основному вивчається у вищих навчальних закладах і не використовується жодним сектором спільноти в повсякденному спілкуванні” [11, с. 245]. Прикладами є класична арабська мова та розмовна, стандартна німецька мова та швейцарська німецька мова у Швейцарії, кафареvуса (письмова літературна мова, заснована на традиційних античних нормах, яка ще донедавна обслуговувала адміністративну і наукову сфери) та димотика (“народна” мова) в Греції, стандартна французька та гаїтянська креольська на Гаїті. “Висока” арабська мова використовується під час служіння в церквах та мечетях, у політичних промовах, на лекціях в університетах, у газетах, у програмах новин та поезії. “Низький” різновид використовується для спілкування з офіціантами, слугами, у “мільних операх” та у фольклорі [11, с. 55].

Особливе місце серед проблем соціолінгвістики посідає проблема мовної політики – сукупності заходів, що їх уживає держава, партія, клас, суспільне угруповання задля зміни або збереження існуючого функціонального розподілу мов або мовних підсистем, для введення нових або збереження старих мовних норм. “У кожній державі мовна політика є складовою національної політики, вона віддзеркалює її принципи, відповідає панівній ідеології. Спрямування і

форми впровадження мовної політики детерміновані існуючим суспільно-політичним ладом, політичним режимом, міжетнічними відносинами. Мовна політика здатна або закріплювати привілеї пануючої мови, або ж сприяти зняттю міжнаціональної напруги шляхом підтримки мов національних меншин” [5, с. 8].

Ще один аспект соціолінгвістики – мовне планування. Цим питанням займалися А. Гоген, Х. Клосс, А. Лейбовіц, Ю. Жлуктенко та ін. А. Гоген розглядає мовне планування як технократичний процес, пов'язаний з систематизацією та розвитком стандартизованого мовного коду з метою вирішити комунікативні проблеми. Він наголошує на тому, що письмовий стандарт є важливішим за розмовний. Щодо мовного планування він виділяє чотири фази:

- відбору мовного різновиду або різновидів, що забезпечують основу для нової норми;
- кодифікації через відбір писемності, визначення фонології та її відповідність до орфографії, морфології та правил словотворення;
- імплементації, яка стосується втілення у вжиток нової кодифікованої норми (зазвичай у школах, офіційних, релігійних та комерційних агенціях);
- розбудови, яка включає подальший розвиток та розповсюдження нової норми мови та розширює її здатність задовольнити різні комунікативні потреби суспільства [12, с. 117-118].

Х. Клосс, фахівець з історії формації мовної політики та її значення для мовних прав, установлює важливість держави у створенні політики щодо мов більшості іммігрантів, яка може: 1) забезпечити використання; 2) пристосувати; 3) відноситися з терпимістю або 4) подавити їх (мови).

А. Лейбовіц розглядає мову як інструмент соціального контролю. Мовне обмеження не є чимось, що відбувається окремо від інших форм дискримінації. Він зауважує, що нападки на мову завжди ясно сигналізували про те, що йдеться не просто про комунікативні проблеми, а йдеться про джерела

глибоких суспільних конфліктів, що є результатом диференційованої влади серед різних соціальних груп [12, с. 119-126].

За Ю. Жлуктенком, “нормування мови, якщо воно виходить з чітких наукових принципів, не тільки не шкодить свободі користування нею, а, навпаки, сприяє ефективності спілкування, піднесенню мовної культури. Воно, до речі, не створює ніяких проблем і творчому використанню мовних засобів... Тому нормування мови (або, як, кажуть на Заході, “мовне планування”) обов’язково здійснюється в кожній цивілізованій країні [4, с. 130].

Сучасна соціолінгвістика розглядає мову і суспільство структурами, а не просто сукупностями будь-яких одиниць. Завдання соціолінгвіста в такому разі – знайти системну кореляцію мовної структури і структури соціальної, і, можливо, навіть виявити каузальні зв’язки в тому чи іншому випадку.

Варіювання мовленнєвих навичок у межах одного мовного суспільства залежить від багатьох соціально обумовлених чинників, до яких можна віднести соціальну приналежність того, хто повідомляє, та того, хто приймає повідомлення. Це можна помітити у випадках “класових діалектів”, коли відмінності в мовленні відповідають відмінностям у соціальній стратифікації. Ще одним чинником може бути соціальне оточення, яке охоплює всі ті потенційно релевантні елементи в контексті спілкування, які не відносяться до характеристик даних індивідів. Це офіційний та неофіційний стилі, це мовний етикет, вік, стать, раса [13, с. 165]. Існує і таке поняття, як “масштаб різноманітності”, який відноситься до відмінностей між частками одного суспільства або нації в їх протиставленні до відмінностей між окремими суспільствами або націями в цілому, а також до відмінностей між варіантами однієї мови – в їх протиставленні до відмінностей між окремими мовами.

Західні науковці пропонують такий розподіл:

– мультидіалектний тип (коли соціально обумовлені варіанти однієї мови використовуються в межах одного суспільства або нації);

– мультимовний (коли в одному суспільстві або нації функціонують різні мови (Бельгія, Канада, Індія));

– мультисоціальний (коли в різних суспільствах розмовляють на різних мовах).

Отже, соціолінгвістика є новою дисципліною, яка доповнює та розширює наші уявлення про мову. Якщо структурна лінгвістика надавала перевагу вивченню структурної варіативності в аналізі однієї мови, соціолінгвістика акцентує увагу на вивченні функціональної варіативності мови в суспільстві, яке значно впливає на мову і в свою чергу відчуває опосередкований вплив з боку мови.

Едуард Сепір, американський мовознавець і етнолог, ще на початку ХХ ст. передбачав, що лінгвісти будуть змушені, – чим далі, тим більше, – цікавитися антропологічними та соціологічними факторами, які втручаються до сфери мови, адже як усвідомлювані, так і неусвідомлювані семіотичні системи впливають на людей. І це заслуговує на увагу як фахівців у галузі мовознавства, так і фахівців у галузі соціології, філософії, психології, державного управління, етнології та ін.

Список використаних джерел

1. Большая Советская Энциклопедия. – М.: Изд-во Сов. энциклопедия, 1972. – Т. 30, 12.
2. Бурячок Г.А. “Просвіта”: історія та сучасність (1868 – 1898). – К.: Веселка, 1998. – 308 с.
3. Гіденс Ентоні. Суспільна взаємодія і повсякденне життя // Соціологія: Пер. з англ. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
4. Жлуктенко Ю.О. Українська мова на лінгвістичній карті Канади. – К.: Наук. думка, 1990. – 176 с.
5. Куць О.М. Мовна політика в державотворчих процесах України: Навч. посіб. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. – 275 с.
6. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева.– 2-е изд., доп. – М.: Большая Российская Энциклопедия, 2002. – С. 481-482.
7. Маркс К., Энгельс Ф. Німецька ідеологія // Твори. – К., 1959 – Т.3.
8. Русанівський В.М. Мова і процеси суспільного розвитку. – К., 1980. – 210 с.
9. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Под общ. ред. М.Е. Рут. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1999. – 432 с.
10. Ferguson C.A. Language structure and language use. Stanford. – CA.: Stanford University Press, 1972.
11. Kamal K. Sridhar. Societal multilingualism. Sociolinguistics and language teaching, ed. by Sandra Lee McKay, Nancy H. Hornberger. – Cambridge University Press, 2001. – P.47-70.
12. Rickford John R. Regional and social variation. Sociolinguistics and language teaching, ed. by Sandra Lee McKay, Nancy H. Hornberger. – Cambridge University Press, 2001. – P. 151-194.
13. Wiley Terrence G. Language planning and policy. Sociolinguistics and language teaching, ed. by Sandra Lee McKay, Nancy H. Hornberger. – Cambridge University Press, 2001. – 484 p.

Mykhaylets L.M. Language and Society (Philosophical Aspect).

The article considers the issue of social function of the language, stages of linguistics' development, the concept of "sociolinguistics", the conceptual system of sociolinguistics and its key characteristics. Its relation to other sciences and society is analyzed.

Key words: social function of the language, sociolinguistics, conceptual system.

Михайлец Л.М. Язык и общество (философский аспект).

Рассмотрен вопрос о социальном функционировании языка, этапы развития языкознания, понятие "социолингвистика", понятийный аппарат и существенные характеристики социолингвистики. Проанализирована связь с другими социальными науками и обществом.

Ключевые слова: социальное функционирование языка, социолингвистика, понятийный аппарат.